

Učitelj bodi pri pouku varčen v glasu in besedi!

„Uči se z malimi pripomočki
mного doseči!“ Bormann.

Trudapolno je učiteljevo delovanje v šoli. Prav dobro se dá primerjati s poljedelčevim opravilom na polji. Tudi učitelj je poljedelec; a njegova njiva je šola, njegove rastline so nežni otroci. Beseda mu ni le seme, koje ima sejati, ona mu je tudi plug in brana, koja mora s pridno in umno roko voditi, ako nčče, da ostane setev brez žetve — trud brez uspeha.

Od vsacega umnega kmetovalca se dan danes térja, da je dober gospodar, da zna umno gospodariti. Ljudski učitelj sam je v prvej vrsti poklican, da v tem obziru podpira poljedelca s zlatim naukom in z dobrimi svéti. A kako naj učitelj to dolžnost izpolnuje, če je sam slab poljedelec v šoli, če ne zna sam umno gospodariti z besedo, ki mu je pri pouku vse?

I.

„Ako učitelj govóri preglasno, škodi svojim plučam in učni, da odgovarjajo otroci tem bolj tiho.“ Kehr.

Mного je učiteljev, ki govóre v šoli preglasno. In vender ni treba glasneje govoriti, kakor tako, da ga vsak otrok lahko razumé, ako je pazljiv in če je v šoli mirno. K takemu govorjenju se pač ni treba veliko napénjati. „Pravi učitelj“ — velí neki pedagog — „ne govóri preglasno, pa njegova beseda je razločna, njegovo izraževanje priprosto, in pozná se mu, da govóri iz srca in da poučuje z vso dušo.“ Skušnja uči, da so učenci tem glasnejši in nemirnejši, čim glasnejši je učitelj; in naopak vpliva učiteljeva beseda tiho in mirno izgovorjena mnogo ugodnejše na poslušajočo mladino. In če se potem enkrat glas k večemu naporu povzdigne, tedaj ostane njegov učinek krepák in trpežen.

Preglasno govoreči učitelj presliši še precejšnje ropotanje in šepetanje svojih učencev. Njegov preglasni pouk celó podpira mladega igralca; kajti krepko govorene učiteljeve besede mu še nekaj časa po ušesih zvené, da mu je celó mogoče na njihovej podlogi dati korekten odgovor, ki — se vé — več škoduje nego koristi, ker je ž njim učitelj preslepljen, in učencu samemu na pol slišane besede kmalu izginejo iz spomina. Ta ali uni učitelj se pogosto pritožuje, da mu večina otrók v šoli pretiho odgovarja, a ne premisli, da je temu sam zakrivil s svojim vpíjóčim poučevanjem. Je pač res, da vplivajo na pretiho odgovarjanje učencev še drugi faktorji, a pri vsem tem največ le učitelj sam. Da, s časom se učiteljevo uho samo takó privadi na krik, da se mu zdí učencev odgovor pretih, če je sicer še dovolj glasán. In zdaj še le se vsuje na ubozega učenca polna vreča opominov: Govóri glasno! Ne slišim te! i. t. d. — Kóliko zlatih besed, kóliko drazega časa se tù ne potрати!

Pa recimo, da bi vse to res ne bilo, da bi preglasno govorjenje učiteljevo v šoli ne kvarilo discipline. Ali naj potem tak pouk odobrujemo, ali celó posnemljemo? — Nikakor né! Tak pouk je učitelju samemu v zdravstvenem obziru silno nevaren. Kdo še ni videl učitelja, ki stopi po daljšem pouku ves zasopljen in razvnet iz šole, bolj kot kak berič pri vaškej cerkvi, ki to pa to kliče ljudem. Če užé ta zasopljenost in razvnetost ne koristi zdravju, kaj pa morajo še le pluća občutiti! In je učitelj li brez zdravih pluč večé veljave nego mlin brez vode? — To naj blagovolé posebno dobro premisliti učiteljski začetniki, še bolje pa nežne začetnice, katere prav v tem obziru zeló grešé — morda zató, da bi jim nihče ne mogel očitati „šibkosti“.

II.

„Z veliko šaro besed duh šopiriti je nekoristna stvar.“ J. A. Komeňsky.

Mного je učiteljev, ki govóre v šoli preglasno, a veliko več jih je, ki govóre v šoli preveč. Zadnja napaka je od prve nevarnejša, ker je razširjenejša. Dokazov

nam ni treba daleč iskati. Vsak izmed nas najde jih več ali manj na sebi samem. Le pazi, dragi tovariš, enkrat bolje na svoje govorjenje, úči po svojej navadi, in prepričaj se, da je marsikatera beseda všla tvojim ustam, ki ni le bila brezpotrebna, ampak je mogoče celó tvojemu namenu škodovala. A ker ni človeku težavnejšega nego spoznavati samega sebe, naj kažem tú kratek vzgled:

Učenec bere: Koliko je treba prišteti k vsakemu naslednjemu številu (45, 27, 81, i. t. d.), da se dobí 100? — Učitelj: „Vidite otroci, tukaj bodemo tedaj morali k vsakemu naslednjemu številu prišteti toliko, da dobimo 100. Na prvem mestu stoji število 45, tedaj začnemo s tem številom. Skusite tedaj k 45 prišteti toliko, da dobite 100! Vsak naj to dobro premisli, in potem ko bode znal odgovoriti, naj vzdigne roko!“ Otroci zaporedoma vzdigujejo roke. Učitelj pokliče enega šibkejših rekóč: „No pa ti povej! Ali le pazi, da ne zgrešiš!“ Učenec odgovori slabo. Učitelj: „A s tabo ni nič. Ali ti nisem rekel, da pazi? Ti ne bodeš nikoli nič znal, če mi ne moreš še takó lehkega vprašanja odgovoriti“ i. t. d.

Koliko praznih besed! Niti ene ni bilo treba. Zadostovalo je popolnoma vprašanje, koje je prvi učenec iz knjige čital; kajti óno je takó točno, da mora biti vsakemu učencu jasno ter ne potrebuje najmanjšega pojasnila. Slab odgovor na tako vprašanje more zakriviti le nevednost učenceva, katerej pa ni z besedovanjem nič pomagano.

Upati smemo, da je tak učitelj klepetač, kakor ga nam kaže zgornji vzgled, dan danes bela vrana, a žalostno je, da se vzlic tolikemu napredku v metodiki še sploh nahaja. Resnično je pa tudi, da se, če prav ne v tolikej meri, vendar še jako mnogo greši v onem obziru.

Tako na pr. je še občno razširjena razvada, da je učitelj pri vprašanjih jako površen, ker mora vsled lastne nepremišljenosti vprašanje z vprašanjem popravljati; da skuša šibkejšim učencem pri odgovorih pomagati s tem, da jim pové enega ali več začetnih zlogov v odgovoru najvažnejše besede; da še enkrat sam ponavlja vsak pravi odgovor učencev; da slabe odgovore sam popravlja; da na dolgo in široko razpravlja nepotrebne in nekoristne stvari; da je nezmeren v hvali in graji, ker mu užé majhen zaslužek ali prestopok daje povod k mnogemu besedovanju, katero bi se dalo prav dobro nadomestiti s prijaznim ali ostrim pogledom; da se udaja krivemu nazoru, po kojem bi bil poukov uspeh zavisen le od množine besed, in da sploh ne skuša z besedo štediti, kjer bi mu znamenja zadostovala.

Rekel sem, da je druga naopaka (prevelika govornjivost) bolj nevarna nego prva (preglasno govorjenje), ker je razširjenejša. A ne le to; óna zasluži večó našo pozornost tudi zato, ker je (zbog svojih slabih nasledkov) dobremu poukovemu uspehu mnogo škodljivejša.

Najboljše zrcalo dobrega učitelja so dobra vprašanja. Dobra vprašanja zahtevajo vsestranske izobraženosti in lastne skušnje. Le po dobrem vprašanji smemo pričakovati dobrega odgovora, od dobrega odgovora pa vztrajnega uspeha. Vprašanje je pa tem boljše, čím določnejše, krajše in ostrejše je izraženo. Pri takem vprašanji morajo zbrati otroci vso svojo pazljivost, da jim je mogoče nalogo učitelju takó rekoč od ust vzeti v onem hipu, ko jo izgovori. Če pa otroci vedó, da jim učitelj nalogo dvakrat, trikrat pové, poslušajo jo le s polovično pazljivostjo, takó, da večkrat isti stavek po trikratnem ponavljanji še ne razumejo. Temu se ne smemo čuditi, saj je to le naravna posledica iz navedenega. Otrok užé prinese soboj radovoljnost slušati na vsako besedo učiteljevo, ali pa ga učitelj tega opominja, kot njegove dolžnosti in neopustljivega pogoja, ako se hoče kaj naučiti. Zdaj pa sliši iz ust učiteljevih besede, katere ga prav nič ne zadevajo.

Ali ne izgubi na ta način vero v ono tolikrat ga spominjajoče zahtevanje? Ali se s tem ne navadi, le tû pa tam paziti ter se ne odvadi z neprestano pazljivostjo poslušati govor učiteljev? Tako se z vsako preobilico besed sistematično moti učenec v pazljivosti in tako se vzgojajo v šoli oni dolgočasni obrazi, oni nemirni pogledi, tû pa tam igrajoče roke, po katerih večje oko na prvi pogled spozná, da ni mej njimi in učiteljem nikake žive in vztrajne vzajemnosti.

A to je le ena kvarljivost, koja provzročuje prevelika govorljivost učiteljeva. K tej se pridružuje še druga, da namreč zapravlja svojo telesno moč. Le oglejmo si še enkrat gornji vzgled! Nad 80 besed učiteljevih je v njem navedenih, od kojih — niti edne ni bilo treba. Ta vzgled je izvzet iz II. računice, v kateri (kakor sploh v vseh) se nahaja premnogo taciñ nalog s prav istim vprašanjem in le premenjenim številom. Taciñ števil obsega na pr. óna naloga 60. Ako pred vsako teh števil postaviš le vprašanje, ki je vsi nalogi na čelu, tedaj moraš za vso nalogo izgovoriti najmanj 600 besed. To število se pa še le velikansko zvekaša, ako poleg tega klepetaš v smislu znanega primera. Previden in umen učitelj si bode, se vé, še gornje število (600) besed zdatno, da ne rečem popolnoma skrajšal; kajti skrbel bode, da si otroci vkupno vprašanje zapomnijo, ter sami zastavljajo. Izrek starogrškega modrijana Hesiod-a: „Polovica je mnogokrat več kot celota“, prav dobro spričuje resnico teh besed. In če, dragi čitatelj, še dalje z menoj razmišljuješ tako učiteljevo ravnanje v šoli polno praznih besed, razvidiš, da se ž njim trati, kar nam je ne le v šoli, ampak povsod naj dražje, česar ne moremo z nikakim denarom kupiti — namreč čas.

Najboljših lastnosti učiteljevih je točnost. Nekako ponosen je učitelj, če more o sebi trditi, da prične ter konča pouk vselej točno. Ta ponos izvira iz zavesti, da je vsaka minuta, katero učitelj zamudi, nekako izneverjenje proti vsem učencem, ki so mu v pouk in vzgojo izročeni. Tudi je obče znano, da nimamo druge vnanje mere, po kateri bi se delovanje učiteljevo merilo in plačevalo, nego čas, in da postane vsled tega netočni učitelj prav tistega prestopka kriv, kot trgovec, ki tehta sè sleparsko tehtnico. Je-li pa čas, kateri se trati sredi pouka s premnogim govorjenjem, manj vreden od onega, ki se odteguje učencem s prekasnim pričetkom ali prezgodnjim zvršetkom učnih ur?

Navadi se tudi molčó učiti! Molčanje je zlato, a ne vsako. Ono molčanje, ki izvira iz lenobe ali iz černosti, kot nasledka neprijetnosti in skrbi, koje teró učitelja zunaj šole, pač ne moremo tako zvati; ampak ono molčanje, ki izhaja iz samozatajevanja učitelja, koji smatra za glavno nalogo svojega poklica pospeševati dušno delovanje in mišljenje svojih učencev, in koji se vzdržuje govorjenja, da pusti prosto pot učencem v izraževanju in samodejanju. Znanje, katero si otroci pridobé po poti samodejanja, t. j. z vajo in napevanjem lastnih moči, je prave veljave in vztrajnega obstanka; kajti česar si učenec sam ne pridobi, česar sam ne obdela in prebavi, ga ne redí in mu nič ne koristi.

Samodejavnost učenceva in prevelika govorljivost učiteljeva si vzajemno nasprotujeta; druga drugo pokončuje. V isti meri kot ena rase, pojema druga.

Ako tedaj, dragi tovariš, nečeš v šoli mlatiti prazne slame, ako želiš, da se tvoji učenci mnogo navadijo, ne govori premnogo, posebno pa ti, zgovorna tovarišica, ki si užé po svojem spolu k temu nagnjena. Gorori pri pouku malo, ne preglasno! Kajti s tem si svoj težaven stan le še obtežuješ. Rabi namestu besed, kadar koli moreš, znamenja; znamenja z roko, obrazom, očmi, ali s čimer bodi, — in neverjetna se ti bode zdela oblast, katero v kratkem času zadobiš nad tako izšolano, vsakemu tvojemu migljaju slušajočo mladino. Tako postaneš umen poljedelec v šoli, ki zna z malimi pripomočki mnogo doseči.

M—a.